

О. Златогорський, О. Позіховський, М. Вашета, Д. Вертелецький

ОХОРОННІ РОЗКОПКИ В с. МЕЖИРІЧ БІЛЯ м. ОСТРОГА

Охоронні розкопки в с. Межиріч Острозького р-ну Рівненської обл. були пов'язані з майбутнім будівництвом готельного комплексу Свято-Троїцького чоловічого монастиря.

Пам'ятка розташована у східній частині села на високому мисі між річками Вілією та Збитенкою. Розкоп площею 35 м² було закладено біля північно-західної стіни будинку школи початку ХХ ст.

Встановлено наступну стратиграфію культурних нашарувань: 0—0,6 м — чорнозем, насичений будівельним сміттям ХХ ст.; 0,6—1 м — підгрунтя коричневатого кольору із знахідками неоліту та ранньої бронзи, нижче — материкова глина. При цьому слід зазначити, що на більшій частині розкопу ґрунти були перемішані могильником другої половини ХVІІ—ХVІІІ ст., корчуванням великих дерев у наш час. Лише в південній, менш зруйнованій частині розкопу, шари не були перевідкладені.

Найдавніший хронологічний горизонт на пам'ятці представлено матеріалами культури лінійно-стрічкової кераміки, найбільша концентрація яких зафіксована в південній частині розкопу. В культурному шарі та заповненні могильних ям виявлено значну кількість кераміки, виробів з кременю та каменю. Найбільш репрезентативною є підбірка посуду, яка дозволяє виявити: технологічні групи, типи глиняний виробів, їх орнаментацию.

За складом глиняної маси кераміку традиційно поділено на дві технологічні групи: столову (близько 90 %) та кухонну. Переважна більшість столової кераміки виготовлена з добре відмуленої глини, яка містить природні домішки дрібного піску та піриту. В якості опріснювача до неї додавалися грудочки висушеної глини, дрібно посічена трава, жорства, кровавик. Слід зазначити, що ця технологічна група, в свою чергу,

поділяється на дві підгрупи: більшість посудин має щільну, тверду масу, значно менше — м'яку, поверхня якої мучниста. Поверхня посудин цієї групи сірого, коричневого кольорів різних відтінків, заглажена, рівна, в краще збережених екземплярах — лощена, ангобована.

Головною особливістю кухонної кераміки є грубо вимішана важка маса, домішки до якої такі ж самі, як і в попередній групі. Поверхня посудин коричневого кольору різних відтінків, заглажена та рівна. В одному випадку зовнішня поверхня рустована.

Незалежно від технологічних особливостей морфологія посудин дуже подібна. У складі обох груп наявні миски конічної та напівсферичної форм (рис. 1, 1, 3). Потрібно відмітити, що в кухонній кераміці менше конічних мисок. Амфори (3 екземпляри) відомі лише в столовій групі. За технікою виконання орнаменту виділено: пластичний (наліпи), заглиблений (лінії, пальцеві, нігтеві відбитки). Столову групу посуду з Межиріча оздоблено виключно глибокими ритованими лініями (5 фрагментів). Рідко використовувалися інші техніки: під краєм миски кулястої форми нанесено ряд пальцево-нігтьових відбитків, на тулубі іншої — мілкі канелюри (рис. 1, 2). На тлі бідної на орнаmentaцію столової кераміки кухонний посуд більш пишній: пластичні виступи різних форм розміщені на максимальній випуклості тулубу, нігтьові відбитки по всьому тулубу, пальцево-нігтьові — під крам вінець.

Виробів з кременю та каменю знайдено менше. Серед виробів з кременю виділено вкладиш до серпа, проколку та скребок (рис. 1, 4—7), серію відбійників і нуклеусів. Вироби з каменю представлено уламком шліфувальних плиток з дрібнозернистого пісковика.

Аналіз, в першу чергу кераміки, дає підстави віднести пам'ятку до ранньої фази розвитку культури лінійно-стрічкової кераміки, про що свідчать такі деталі: відсутність «нотного» орнаменту, наявність рослинних домішок, глибоке риткування. Підкріплює цю тезу канельований орнамент (вплив

культури Вінча), нігтьові відбитки по тулубу кухонної кераміки (впливи культури Кріш-Кереш).

Другий хронологічний горизонт пам'ятки — трипільський. З ним пов'язані дві ями, в яких і біля яких знайдено незначну кількість кухонної і столової кераміки, окремі вироби з кременю (пластини), які дозволяють віднести їх до бринзенської локальної групи трипільської культури етапу С II (рис. 1, 8, 9).

У XVII ст. (можливо, в XVI ст.) на місці поселення виникає кладовище, пов'язане з францисканським монастирем. Загалом досліджено 11 повністю збережених поховань, орієнтованих головою на захід. Біля одного з них виявлено залишки дерев'яної труни. Із зруйнованих об'єктів походять два медальйони та натільний хрестик, мідні монети (боратинки) XVII ст.

Таким чином, у процесі розкопок вдалося виявити матеріали ранньої фази культури лінійно-стрічкової кераміки, об'єкти трипільської культури, новий могильник XVII (XVI ?) — XVIII ст. Особливо важливим відкриттям є знахідки посуду та знарядь праці культури лінійно-стрічкової кераміки, зважаючи на те, що пам'ятки цієї фази даної культури в Україні поодинокі (Йосипівка, Рівне-Пляж), а також враховуючи те, що на цьому місці в 90-і рр. XX ст. О. Позіховський у різних місцях виявив знахідки ранньої фази КЛСК, можемо говорити про доволі велику пам'ятку, де зафіксовано щонайменше три—чотири концентрації знахідок на місцях жител.

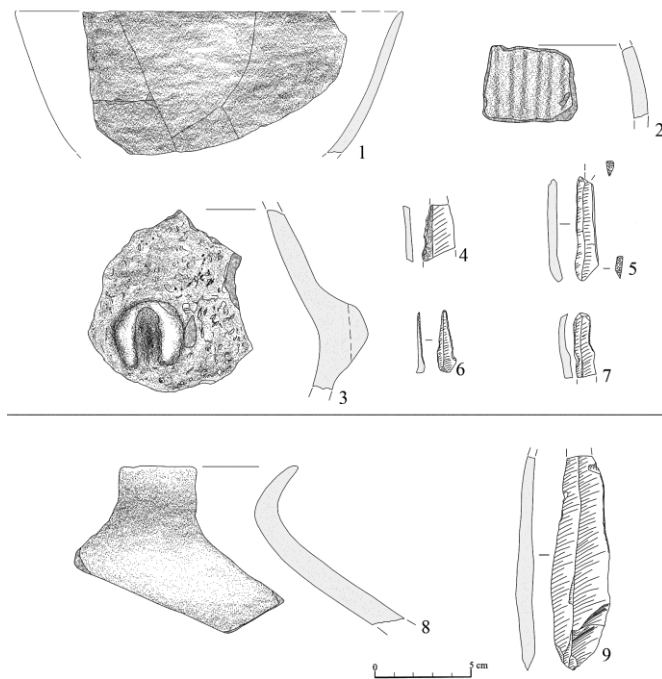

Рис. 1. Межиріч, уроч. Біля монастиря, 2012 р. Вибірка знахідок: 1—7 — культури лінійно-стрічкової кераміки з культурного шару; 8, 9 — пізньотрипільської культури з об'єкта 2. 1—3, 8 — глина; 4—7, 9 — кремій